

Alexandru PALEOLOGU

Un Tratat de Melancolie

Ar fi prea cinic să numesc fericită întâmplarea, pentru mine totuși providențială, care luând chipul lui Lucian Pintilie nu m-a lăsat în ultimul ceas să ignor iremediabil creația altui mare artist al țării mele, Gheorghe Harag. Zarurile conversației au dat la iveală că nu-i știam nici numele. Ar fi trebuit firește să-l știu, dar asta era: nu auzisem niciodată de el. Cu privirea lui albastră, infantilă și autoritară, și cu darul lui extraordinar de a spune în cuvinte esențiale și tari ceea ce este de spus, ca prin farmec, Pintilie mi-a anulat ignoranța. După două zile plecam de dimineață valvârtej împreună la Târgu Mureș, unde seara asistam la premiera ultimului spectacol a lui Harag, *Livada cu vișini*. Ultimul nu în sensul de „cel mai recent”, ci ultimul propriu-zis. În timp ce spectacolul său se instaura pe scenă triumfător, artistul agoniza și nu mult după aceea a murit. Așa cum Beethoven nu și-a mai putut auzi simfoniile și cvartetele, Harag nu și-a putut vedea creația ajunsă la stadiul acesta îmbătător și riscant al nupțiilor pe care le oficializează prima desfășurare a spectacolului în semiobscuritatea unei săli populate de fețe blafarde și indescifrabile.

Mă așteptam din cele spuse de Pintilie ca spectacolul de la Târgu Mureș să-mi producă un șoc. Dar un șoc e prin definiție neașteptat. Cel pe care mi-l-a produs spectacolul lui Harag a fost neînchipuit de energic tocmai pentru că nu recurgea la nici un efect de șoc, la nimic senzațional, ci dimpotrivă, la o formidabilă simplitate, aproape irespirabilă, frolînd continuu limita suportabilului. Simplitatea extremă cere o forță afară din comun, foarte greu de suportat (de aceea

mediocrii sunt de regulă foarte complicați). Spectacolul lui Harag mi s-a părut extraordinar prin faptul că, deși nu contrazice clișeele acreditate (și corecte) asupra lui Cehov, le trece zdrobitor într-o cu totul altă lumină. Se știe, Cehov e geniul cenușului, al lăncezelii, al non-dramaticului în care subprodusul conflictual se resoarbe anodin în gesturi avortate. Toate spectacolele Cehov pe care le-am văzut au mers impecabil pe această linie și erau frumoase, nuanțate, pline de un sentiment cronic al zădărniceii, regretului și iremediabilului. Toate, afară de două, *Livada* din 1967 a lui Lucian Pintilie și această *Livadă* a lui Harag. Despre cea dintâi nu am a vorbi aici decât a menționa că era inoculată de o voluptate cromatică gen Renoir sau mai exact Berthe Morisot. În schimb, a lui Harag e, dacă mi se admite să forjez acest termen, de o *leucocromie* tulburătoare. Totul aici, când nu e chiar alb, tinde către alb sau apare în tonuri palide, ca într-un album de fotografii de acum un secol, firește că astfel nuanțele se șterg. Imaginea scenică apare nu ca actuală, ci ca reamintire. De aceea nici nu e strict încadrată între „grădină” și „curte”, aceste părți laterale ale scenei fiind aici scenografic estompate, rotunjindu-li-se colțurile prin mijlocirea unor văluri. Dar această reamintire nu e propriu-zis rememorare, existențele pe care le reprezintă nu sunt de „gradul doi” ori de secundă instanță; ele sunt de primă instanță, adică în mod totuși actual realitatea lor ontologică e de esență amintirii. Ele se constituie în evanescența percepției temporale. Această sugestie e dată de diviziunea spațială în adâncimea scenei, ca un lung culoar către fund, către dispariție, metaforă a tranzitoriului clipei, a timpului care se duce.

Spectacolul lui Harag, *Livada cu vișini*, s-ar putea subintitula Tratat de Melancolie, asta însemnând o poetică și o metafizică.

(1985)